STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE
Revista științifică a Universtității de Stat din Moldova, 2025, nr. 8(188)

CZU: 343.342:343.97:343.82 **https://doi.org/10.59295/sum8(188)2025_18**

DESPRE SUBCULTURA CRIMINALĂ ÎN CONTEXTUL MODIFICĂRILOR OPERATE DE LEGIUITOR ASUPRA LEGII PRIVIND PREVENIREA ȘI COMBATEREA CRIMINALITĂȚII ORGANIZATE

Victor SAMOILENCO,
Universitatea de Stat din Moldova

Subcultura criminală din penitenciarele Republicii Moldova reprezintă un fenomen social nedorit. Reziliența acestei rețele interlope în raport cu măsurile adoptate indică despre un pericol social sporit. Totuși, măsurile au fost elaborate la nivelul sistemului Administrației Naționale a Penitenciarelor. O lege care să facă trimitere la subcultura criminală în Republica Moldova niciodată nu a fost adoptată, exceptând anul curent. Anume în 2025 Parlamentul conferă respectivei subculturi criminale o definire legală, definind totodată ce înseamnă un lider informal, prin adoptarea unor modificări legislative la o lege mai veche din anul 2012, care reglementează combaterea crimei organizate. Modificările legislative nu reflectă o strategie de combatere bine definită, abordând subcultura mai mult în contextul crimei organizate. Totuși, este un bun început, pentru elaborarea unei strategii de combatere mai eficiente, faptul că pentru prima dată într-o lege adoptată în lectură finală în parlament și promulgată apare și este definită legal noțiunea de subcultură criminală.

Cuvinte-cheie: *crimă organizată, subcultură criminală, lider informal.*

ON CRIMINAL SUBCULTURE IN THE CONTEXT OF THE AMENDMENTS MADE BY THE LEGISLATOR TO THE LAW ON PREVENTING AND COMBATING ORGANIZED CRIME

The criminal subculture in the penitentiaries of the Republic of Moldova represents an undesirable social phenomenon. The resilience of this criminal network in relation to the measures adopted indicates an increased social danger. However, the measures were developed at the level of the National Penitentiary Administration system. A law referring to the criminal subculture in the Republic of Moldova has never been adopted, except this year. Namely in 2025, Parliament gives that criminal subculture a legal definition, also defining what an informal leader means, by adopting legislative amendments to an older law from 2012, which regulates the fight against organized crime. The legislative amendments do not reflect a well-defined combat strategy, approaching the subculture more in the context of organized crime. However, the fact that for the first time in a law adopted in final reading in parliament and promulgated, the notion of criminal subculture appears and is legally defined is a good start for the development of a more effective combat strategy.

Keywords: *organized crime, criminal subculture, informal leader.*

În evoluția criminalității din Republica Moldova un rol deosebit l-au jucat criminalitatea penitenciară și crima organizată, care s-au legat organic între ele prin intermediul unei rețele socioculturale specifice, cunoscută în limbajul criminologic ca „subcultură criminală”. Cel mai important flagel al acestei subculturi este alcătuit din sociumul carceral sau, altfel spus, populația aflată în detenție, care în baza unei ierarhii subculturale este repartizată pe nivele de autoritate informală și, respectiv, fiecare nivel este constituit din deținuți care au diferit aport participativ la mentenanța acesteia. Totuși, respectiva subcultură are și un flagel în mediul extracarceral, care nu este deloc neglijabil prin dimensiunea sa, fiind constituit din populația subculturalizată fie în penitenciar, dacă ne referim la foști deținuți, fie în afara penitenciarului, prin propagarea valorilor și tradițiilor lumii interlope tot de către deținuți ori foști deținuți în mediile sociale cărora se afiliază după detenție ori pe care le pot controla din penitenciar prin interpuși.

Așa se face că subcultura criminală, deși foarte puternic ancorată în societatea extracarcerală în anii

proximi de după independență, a fost odată cu încarcerarea celor mai periculoși infractori diminuată și „ținută la adăpost” în pereții penitenciarelor. Acolo ea mocnește, dar mai are totuși un flagel la libertate care supraviețuiește de minune, mai ales în momentele de acutizare a crizelor sociale ori când pur și simplu slăbește vigilența statului. Prin acest flagel ea se și interconectează la marea rețea subculturală răspândită pe întreg spațiul ex-sovietic, fiind esența unui model de criminalitate organizată care nu a fost definitiv stârpită în anii 90, periculoasă în special pentru că tinde să interfereze cu politicul și să acapareze instituțiile statului, liderii informali dorind să acumuleze venituri din activitatea criminală tot mai mari, iar pentru aceasta, politicul le poate fi de folos dacă reușesc să-l aservească. S-a speculat de multe ori în presă că liderii informali au sponsorizat politicieni și chiar întregi campanii electorale. Desigur, astfel de lucruri nu pot fi verificate empiric, subcultura criminală fiind prin natura ei clandestină, nu se lasă cercetată, numai un ochi suficient de ager, exigent și vigilent poate înțelege acest fenomen comprehensiv, analizând dinamica proceselor sociale per ansamblu și eventual rutina vieții carcerale dacă este angajat în penitenciar.

În criminalitatea organizată din Republica Moldova rețeaua socială formată de subcultura criminală atât în mediul de detenție, cât și în afara lui, reprezintă de fapt cea mai mare problemă. Nu ar fi greșit dacă am spune că într-un scenariu utopic, stârpind definitiv acest flagel criminal, 80% din crima organizată pur și simplu ar dispărea. De fapt, subcultura criminală în Republica Moldova și este, de fapt, esența crimei organizate. Flageluri de crimă organizată a căror coordonare să nu interfereze în nici un mod cu rețeaua subculturală care emană din mediul închisorilor practic nu există ori sunt neesențiale. Liderii care managerizează informal structura socială consolidată pe fundamentul valoric al subculturii criminale conduc atât cele mai periculoase asociații criminale, cât și majoritatea grupărilor criminale mai mici, toate furnizând într-un final resurse pentru bugetul comun al închisorilor așa-zisul „obșceak” [1, pag. 451]. Din cauza acestui mecanism bine pus la punct, creat și susținut continuu de către deținuți, în penitenciare s-a format o elită criminală care tinde să conducă după propriile reguli mediul de detenție, în detrimentul ordinii legale apărate de autoritățile legal-constituite în instituțiile penitenciare.

Bugetul comun sau „obșceakul” despre care am menționat este valorificat de elita criminală la crearea propriei infrastructuri criminale, datorită căreia se speculează că deținuții chiar au reușit să afecteze suprastructura socială – statul, în modul cel mai grav, interferând cu politicul și cu unele structuri administrative ale acestuia. Există și loc pentru speculație, dar și dovezi concrete că acest lucru s-a întâmplat inclusiv foarte recent. În mass-media au apărut știri care au etichetat ultima lege cu privire la amnistie drept o orchestrație din interiorul penitenciarelor, liderii interlopi reușind chipurile să corupă legislativul pentru a crea un paravan legal, care să permită unor criminali cu autoritate, extrem de dubioși să se elibereze din detenție. Astfel de criminali chiar s-au eliberat și au reușit să părăsească teritoriul Republicii Moldova până a se bate semnale de alarmă cu privire la acest aspect în presă și în mediul online [2]. Este faptul dat o lipsă de vigilență a legiuitorului ori o corupere a acestuia – încă nu se știe cu certitudine. Aceste detalii se află de regulă în momentele când în țară are loc schimbul de putere și când de fapt și managerii diferitor instituții juridico-statale sunt înlocuiți pentru a face jocul noilor agenți care au acaparat puterea în stat. Având în vedere rezultatele ultimelor alegeri parlamentare, nu vom afla curând, dar acest aspect este absolut neesențial, pentru că subcultura criminală mereu a interferat cu politicul indiferent cine a deținut puterea în stat. Flagelul respectiv s-ar face resimțit probabil chiar și în condiții de guvernare optimă și foarte democratică, pentru că el are rădăcini istorice și se referă la un model de subculturalizare a societății interconectat cu mediul închis al închisorilor tipic țărilor postsovietice, în mod similar, societățile vestice combat propriile flageluri de criminalitate și se confruntă cu alte modele de subculturi criminale.

Anii 2020-2021 nu reprezintă un trecut foarte îndepărtat, iar în contextul preluării puterii de către noi formațiuni politice a fost orchestrată în mod firesc și tipic Republicii Moldova, înlocuirea unor persoane care managerizau sistemul Administrației Naționale a Penitenciarelor cu altele, favorabile noii puteri. Transferul de putere nu s-a realizat benevol, fiind turbulent și pentru ca acest lucru să se întâmple au avut loc descinderi, s-au făcut arestări, s-au scos la iveală detalii și probe concrete care demonstrau că elita criminală și o parte din conducătorii sistemului Administrației Naționale a Penitenciarelor, de fapt, își coordonau acțiunile, aceste aspecte fiind intens mediatizate pereclitând grav imaginea sistemului penitenciar [3]. Deci, până în 2021, începutul anului inclusiv, ordinea din penitenciare era, de fapt, o țesătură comună a interlopi-

lor și a managerilor de sistem. De ce am crede că nu există și la moment, poate nu într-atât de mare măsură, o cooperare ocultă dintre hoții în lege ori alți condamnați cu autoritate și diferiți agenți ai forțelor de ordine, nu neapărat angajați din sistemul Administrației Naționale a Penitenciarelor?

Cel puțin dacă vorbim despre angajații penitenciarelor, aceștia recurg la compromisuri și avantajează subcultura criminală destul de frecvent. Nici măcar nu este vorba despre interese economice. Să managerizezi un penitenciar ori anumite situații din penitenciar prin cooperarea cu liderii informali reprezintă o comoditate, iar în unele situații - unica cale. Acest lucru se întâmplă din mai multe motive. Inclusiv pentru că penitenciarele au o proastă planificare și slabă dotare cu logistică și infrastructură penitenciară, spațiile de detenție necesitând modernizare, astfel încât angajații din penitenciar să aibă condiții de muncă, tehnică, inclusiv de comunicare, vizualizare audio-video și suficiente spații pentru a separa deținuții în funcție de dinamica proceselor din penitenciar. Al doilea motiv îl constituie lipsa unor pârghii legale și fobia. Cazurile pierdute la CEDO, intensificarea activității ombudsmanului, a CPT-urilor, au provocat la cadrele penitenciare o frică și o isterie fără precedent, preferând să țină partea condamnatului decât să se contreze cu acesta. Predomină în special frica ca nu cumva orice acțiune mai radicală să nu fie apreciată prin prisma încălcării drepturilor omului. Dar la această realitate suntem în curs de adaptare, în câțiva ani această fobie va dispărea.

Mereu s-a pus problema la nivel declarativ în legătură cu faptul că subcultura criminală parazitează intensiv din contul sistemului social, că în special în mediul de detenție își absoarbe setos resursele, afectând drepturile omului în penitenciar și activitatea combaterii crimei, în special a crimei organizate, iar la nivel de acte departamentale și interdepartamentale s-au creat chiar proiecte de strategii și soluții care, implementate fiind în mod haotic și anemic, nu au dat roade. Eșecul poate fi legat și de faptul că în nici o lege nu exista definită noțiunea de subcultură criminală. Practic autoritățile s-au luptat cu un fenomen care juridic nu exista. Abia la începutul anului 2025 legiuitorul adoptă Legea nr. 1 din 30-01-2025 pentru modificarea Legii nr. 50 din 22 martie 2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate. În acest mod, noțiunii de „subcultură criminală" i se conferă în sfârșit o explicație juridică: „*subcultură criminală în mediul penitenciar* – fenomen complex, caracterizat de reguli stricte și norme de comportament impuse de către deținuți pentru a reglementa interacțiunile lor în cadrul instituțiilor penitenciare, stabilind un sistem informal de interacțiune bazat pe ierarhii" [4].

Conferirea unui sens juridic noțiunii de subcultură criminală reprezintă cu siguranță un gest salutabil al legiuitorului. Totuși, ar fi fost mult mai bine dacă noțiunea, cât și sensul, nu ar fi fost îngustate. O astfel de definire face trimitere numai la subcultura criminală penitenciară, dar am menționat mai sus că în Republica Moldova subcultura carcerală a fost exportată și în afara mediului de detenție, având „la libertate", după cum se spune în limbajul deținuților, un flagel destul de puternic, care afectează societatea cu întreaga ordine de drept, destul de grav, prejudiciind valori sociale deosebit de importante, diminuând nivelul de securitate criminologică al cetățenilor. Considerăm că ar fi fost mai eficientă o denominare a subculturii criminale *ca fenomen socio-cultural complex, manifestat preponderent în mediul de detenție, dar care are proprietatea de a-și păstra conținutul și modul de afectare a relațiilor și valorilor sociale într-un context extracarceral,* cât și proprietatea de a se manifesta *transnațional prin stabilirea unor raporturi subculturale cu structuri similare din alte state, îndeosebi state postsovietice, cu model similar de subculturalizare a societății*. În acest mod, se poate lua în considerare într-un mod mai obiectiv dimensiunile reale ale subculturii criminale. Menționăm că în articole anterioare am specificat că subcultura criminală din Republica Moldova s-a manifestat inițial ca un fenomen pan-sovietic. Și la moment afectează în special statele din fosta uniune.

De asemenea, este definit prin legea sus-numită sensul juridic al termenului „lider informal", astfel: „*lider informal* – deținut adept al subculturii criminale în mediul penitenciar, responsabil pentru gestionarea unui domeniu sau a unei direcții de activitate ilegală în acest mediu, ori persoană recunoscută/percepută de restul deținuților ca fiind o presupusă forță conducătoare, capabilă să influențeze deciziile luate în cadrul mediului penitenciar" [4]. Această definiție este foarte reușită deoarece scoate în evidență elementele definitorii ale liderilor informali din penitenciare: 1) faptul că sunt adepți ai subculturii, prin urmare au însușit normele și tradițiile acesteia; 2) faptul că se diferențiază de restul populației carcerale printr-un nivel de autoritate, constituind o forță conducătoare; 3) faptul că autoritatea lor este recunoscută; 4) faptul că nici

unul dintre ei nu conduc integra, ci își împart autoritatea între ei și se specializează; 5) specializarea lor ține anume de desfășurarea unei activități ilegale; 6) faptul că reprezintă un factor decizional în mediul penitenciar, rezultând că nu doar forțele de ordine legal-constituite structurează rutina vieții carcerale, dar și liderii informali, prin activitatea lor ilicită. Ar fi trebuit în definiție să se mai specifice și despre antagonizarea acestora cu membrii atestați ai staff-ului penitenciar (ofițeri și subofițeri), pentru că între liderii informali și angajații penitenciarelor se stabilesc niște raporturi specifice de concurență, fiind vorba despre o dispută între două tabere care caută să impună propriul sistem de reguli.

Odată cu introducerea acestor modificări, legiuitorul trasează pentru prima dată, ca unul din obiectivele prevenirii și combaterii criminalității organizate să fie „suprimarea subculturii criminale în mediul penitenciar” [5]. Este un început bun ca scopului de a suprima subcultura criminală în mediul de detenție să i se confere o exprimare legală, o consemnare certă că aceasta este voința legiuitorului, prin urmare a întregii societăți pe care acesta o reprezintă. Pasul acesta însă este deocamdată incomplet până când noțiunea de „subcultură criminală”, „lider informal” și poate chiar alte noțiuni din același câmp semantic nu ar fi introduse în contextul potrivit, în Codul Penal al Republicii Moldova. Este timpul ca adepții subculturii criminale și persoanele cu autoritate criminală din mediul de detenție să suporte și consecințe juridice, altele decât reprimări introduse pe calea înăspririi regimului: a nu beneficia de amnistii, grațieri, eliberare condiționată înainte de termen, comutări de pedepse, zile de muncă cu calcul privilegiat etc.

Din păcate, este dificil să incriminezi faptele de a respecta normele subculturale, de a adera la grupul subcultural, de a propaga ideologia în jurul căreia s-a creat subcultura criminală și alte fapte similare, chiar dacă acestea implică o componentă ilicită destul de evidentă. Ar fi greu și de probat dar și de stabilit din start care ar fi semnele calificative ale unor astfel de infracțiuni astfel încât ele să fie clare și pretabile unei aplicări uniforme. Totuși a documenta deținuții care aderă la subcultură și-i respectă normele, este relativ simplu și respectiv aceștia pot fi reprimați pe cale legală atât prin înăsprirea regimului cât și prin defavorizarea legată de eliberarea înainte de termen prin absolut toate mijloacele legale menționate supra. O atare modificare legislativă ar descuraja dorința condamnaților de a adera și a respecta normele subculturale, dimpotrivă, ar stimula tendințe prosociale precum încadrarea în câmpul munciii, respectarea regimului de detenție, participarea la activități formative și psihocorecționale etc.

De asemenea, prin modificările legislative menționate în legea nr. 1 din 30 ianuarie 2025 se stipulează că „autorităţile cu atribuţii în domeniul prevenirii şi combaterii criminalităţii organizate previn criminalitatea organizată și prin efectuarea analizei operaționale și strategice a cauzelor, a elementelor și a circumstanțelor care favorizează crearea și activitatea grupurilor criminale organizate sau a organizațiilor (asociațiilor) criminale, precum și subcultura criminală în mediul penitenciar” [6]. Este pentru prima dată când legiuitorul prevede expres ca subculturii criminale, de către autoritatea competentă, să nu i se identifice pur și simplu metode de suprimare, dar să i se stabilească factorii favorabili cu întregul arsenal de circumstanțe care o facilitează. Respectivele modificări legislative reprezintă un punct important, culminant și totodată de cotitură în lupta cu subcultura criminală. Este poate pentru prima dată când nu se evită denominarea în litera legii a conceptului, dar i se spune concret pe nume și sunt elaborate primele mecanisme legale în baza cărora să se contureze strategii de combatere. Se spune că nu poți combate un fenomen până nu-i stabilești ansamblul de elemente cauzale. Prin respectivele modificări legislative, este pentru prima dată când legiuitorul aproape că dispune ca autoritățile competente în sfârșit să fie vigilente în aprecierea elementelor care alcătuiesc sistemul cauzal ce determină reziliența acestui fenomen în raport cu toate măsurile de combatere întreprinse anterior, anume prin efectuarea sistematică a unei analize operațional-strategice.

Nu în ultimul rând, deosebit de importantă în contextul modificărilor legislative analizate este introducerea Articolului 9^1 – Măsurile de prevenire a criminalității organizate în instituțiile penitenciare. Conform acestui articol: „(1) În scopul prevenirii acțiunilor ilicite de către persoanele deținute în cadrul instituțiilor penitenciare, precum și al neadmiterii atragerii în activitatea criminală a celorlalte persoane deținute, Administrația Națională a Penitenciarelor sau instituțiile subordonate acesteia, după caz, în coordonare cu subdiviziunea specializată din cadrul Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne, întreprind următoarele acțiuni: a) identificarea, monitorizarea și documentarea deținuților adepți ai subculturii criminale în vederea diminuării activităților ilegale în mediul penitenciar; b) desfășurarea măsurilor de

siguranță penitenciară în vederea subminării influenței liderilor informali; c) separarea liderilor informali de ceilalți deținuți. (2) Procedura de organizare și desfășurare a măsurilor de prevenire a criminalității organizate în instituțiile penitenciare se reglementează prin ordinul directorului Administrației Naționale a Penitenciarelor" [7].

Modificările legislative menționate sunt în mare parte axate pe scopul unei abordări mai aprofundate a subculturii criminale în contextual crimei organizate. Legiuitorul a intuit foarte bine că noțiunile de „subcultură criminală" și „lider informal" nu mai pot rămâne la infinit în domeniul criminologiei penitenciare și ignorate din punct devedere legal. În sfârșit, s-a dat un sens juridic acestor noțiuni, astfel încât orice discurs care neagă problema subculturii criminale nu poate fi abordat decât ca speculație ori ca idee îndrăzneață, deoarece combate nu doar un fapt testat, ci și o realitate deja juridică. A fost foarte necesar ca subcultura criminală să devină o realitate juridică și prin definirea ei legală să se scoată în evidență adevărata ei dimensiune ca problemă gravă, căci legiuitorul nu ar fi elaborat o astfel de lege dacă în societate pericolul social al subculturii criminale nu ar fi persistat suficient de mult și intens încât să stârnească îngrijorare. Această întorlocare a deținuților nu este doar periculoasă, ci și capabilă să evolueze în mod imprevizibil, atât de imprevizibil încât să întoarcă Republica Moldova cu 30 de ani în urmă, atât de imprevizibilă încât poate acapara în mod nevăzut instituțiile statului și subjuga cultura de bază, instaurând o ordine socială nedorită, defectuoasă, incompatibilă cu traiul decent și realizarea aspirațiilor personale ale individului într-un climat pașnic și în condiții de siguranță.

Conchidem că datorită modificărilor operate la începutul anului 2025 de către legiuitor la Legea nr. 50 din 22 martie 2012 privind prevenirea și combaterea criminalităţii organizate, deja și problema subculturii criminale din penitenciarele Republicii Moldova poate fi abordată cu mai mult optimism. Având în vedere că mult timp a existat o reticență din partea unor agenți ai statului de a recunoaște dimensiunile acestei probleme, asociind în mod eronat subcultura criminală din penitenciar cu managementul defectuos, pentru prima dată noțiunea de subcultură este definită legal și, prin urmare, nimeni nu o mai poate nega ori neglija: subcultura criminală în penitenciarele Republicii Moldova există, este apanajul crimei organizate, este un fenomen socialmente periculos, este rezilientă în raport cu măsurile adoptate anterior deci, implică necesitatea unei abordări noi, nu poate fi diminuată decât, după cum și litera legii spune, i se cercetează în prealabil cauzele și factorii care o facilitează. Chiar dacă nu este vorba despre o lege pentru combaterea anume a subculturii criminale, ci îndeosebi a crimei organizate, Legea nr. 50 din 22 martie 2012 în modul cum o avem în vigoare la moment, cu ultimele ei modificări, este foarte utilă. Ea oferă dreptul angajaților din penitenciar de a documenta persoanele care aderă la subcultură, de a le izola de restul societății carcerale și de a întreprinde alte măsuri în privința lor. Fiind definită legal, subcultura criminală nu mai este deja un subiect tabu pentru angajații penitenciarelor în discursul lor cu reprezentanții altor profesii. Subcultura nu mai poate fi eronat înțeleasă ca un rezultat al eșecului profesional, ea există într-un context mai larg al crimei organizate și măsurile de combatere subscriu, respectiv, măsurilor de prevenire și combatere a acestui tip de criminalitate.

Referințe bibliografice:

1. ȘUBELIC, L. Subcultura criminală în spațiul ex-sovietic. În: *Materialele conferinței științifico-practice internaționale din 26 iunie 2018 „Criminalitatea transfrontalieră şi transnaţională: Tendinţe şi forme actuale de manifestare, probleme de prevenire şi combatere"*, Chișinău, Republica Moldova, pp. 449-455.
2. Știri.md - Amnistia criminalilor periculoși. Stamate: Nu Parlamentul i-a eliberat. Accesat [20.10.2025] Disponibil pe: https://stiri.md/article/social/amnistia-criminalilor-periculosi-stamate-nu-parlamentul-i-a-eliberat/
3. Ziarul de Gardă - Directorul adjunct al ANP Serghei Demcenco, plasat în arest la domiciliu. Accesat [20.10.2025] Disponibil pe: https://www.zdg.md/stiri/stiri-sociale/directorul-adjunct-al-anp-serghei-demcenco-plasat-in-arest-la-domiciliu/
4. Pct. 2 din Legea nr. 1 din 30 ianuarie 2025 pentru modificarea Legii nr. 50/2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate
5. Pct. 4 din Legea nr. 1 din 30 ianuarie 2025 pentru modificarea Legii nr. 50/2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate.

6. Pct. 8 din Legea nr. 1 din 30 ianuarie 2025 pentru modificarea Legii nr. 50/2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate.
7. Pct. 9 din Legea nr. 1 din 30 ianuarie 2025 pentru modificarea Legii nr. 50/2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate.

Date despre autor:
Victor SAMOILENCO, doctorand, Școala Doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova, ofițer principal al DICI al Administrației Naționale a Penitenciarelor, comisar principal de justiție.
ORCID: 0000-0002-9277-5983
E-mail: vic84@mail.ru

Prezentat: 01.10.2025